

Novotný, O.: Sborník „Pocta Vladimíru Mikule k 65. narozeninám“

ASPI Publishing 2002, 483 stran, ISBN 80-86395-47-2

Kateřina Šimáčková*

Sborník byl vydán u příležitosti 65. narozenin doc. JUDr. Vladimíra Mikuleho, známého českého právníka, právního vědce a univerzitního učitele.

Vladimír Mikule v šedesátých letech pracoval na katedře správního práva právnické fakulty Karlovy university v Praze. V sedmdesátých a osmdesátých letech mohl být jen právníkem v pojišťovně a současně pracoval pro Chartu 77. V roce 1989 byl právním poradcem delegace Občanského fóra, v prosinci 1989 byl zvolen poslancem Federálního shromáždění, kde působil jako předseda ústavněprávního výboru Sněmovny národů a člen předsednictva Federálního shromáždění. V roce 1993 se vrátil na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy, kde pracuje na katedře správního práva a správní vědy. Zabývá se problematikou ústavněprávní, ústavního soudnictví, politickými právy, správním soudnictvím, kontrolou veřejné správy, mediálním prá-

vem a dalšími tématy. Jeho vědecká autorita a publikační činnost je obecně uznávána, a to jak z oblasti právní teorie, tak i z oblasti praxe. Je i oblíbeným učitelem. Zdeněk Jičínský jej ve svém příspěvku označuje jako „krále českého právního pozitivismu“.

Sborník sestává z velmi podnětných a zajímavých příspěvků odborníků z oblasti zejména ústavního a správního práva, ale i trestního či mezinárodního práva a právní historie. Jsou zde zastoupeni ti mladí a nadějní (Vít Alexander Schorm či Zdeněk Kühn), i ti opravdu zkušení (Dušan Hendrych, Václav Pavlíček, František Šamalík). Autory příspěvků jsou vedle vysokoškolských učitelů i státní úředníci, soudci, advokát. Sborník obsahuje výběr z jubileantem publikovaných prací a věcný rejstřík.

Obecnými ústavněpolitickými a teoretickoprávními problémy se zabývá František Šamalík v příspěvku

* JUDr. Kateřina Šimáčková, advokátka, Katedra ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

Problémy s právním státem, Václav Pavlíček v Československo – deset let poté, Jaroslav Krecht v příspěvku Povaha logických vztahů mezi normami. Vladimír Sládeček ve stati Ombudsman ve Slovenské republice popisuje právní úpravu ombudsmana na Slovensku a komparuje slovenskou právní úpravu s českou.

Z historickoprávních prací jsou ve Sborníku zastoupeny příspěvky René Petráše K problematice právní reformy za první ČSR, Jana Kuklíka Příprava a přijetí ústavního dekretu o národních výborech a Prozatímním národním shromáždění v londýnském exilu za druhé světové války, Pavla Maršálka Vojenská správa na počátku nacistické okupace českých zemí v roce 1939. Z historických exkurzů je velmi zajímavý článek Michala Mazance Zánik bývalého Nejvyššího správního soudu ve světle dokumentů Státního ústředního archivu a Vladimíra Kindla Několik poznámek o rozhodování Nejvyššího správního soudu /Správního soudu/ v letech 1945–1952/ ve věcech církví a náboženských společností /O stavu současného a možnostech budoucího poznání/.

Michal Mazanec seznamuje čtenáře se svým záměrem rekonstruovat poslední roky existence Nejvyššího správního soudu jako určitý marginální dodatek k obecným dějinám státu a práva v Československu. V archivech narazil na cennou kartotéku právních předpisů i rozhodnutí, poukazuje zejména na monumentální Bohuslavovu sbírku nálezů Nejvyššího správního soudu. Dokumenty z období, jímž se zejména Mazanec zabývá (1945–1952), jsou prakticky nezpracovány. Po roce 1945 začaly úvahy o nové právní úpravě správního soudnictví, kdy bylo konstatováno, že nebude možné a zřejmě ani žádoucí obnovit stav před druhou světovou válkou. Hned po válce dochází k dohodám o tom, že Nejvyšší správní soud bude sídlit v Bratislavě a zákonem o soudech a prokuratuře z roku 1952 byl Správní soud mlčky zrušen. Již po únorových událostech v roce 1948 bylo zřejmé, že sama budoucí existence správního soudnictví bude v novém politickém uspořádání ohrožena. Přesto se vyskytlo několik legislativních pokusů o reformu správního soudnictví. Mazanec na vývoji umístění Nejvyššího správního soudu i personálním a finančním oslabení soudu ukazuje postupné pokusy o snížení jeho významu. Po únoru 1948 byl zejména kvůli přezkumům znárodnění zaveden zvláštní postup – předkládání rozhodnutí k předběžné kontrole prejudikatury, kdy superkontrolou byli oprávněni pozastavit vydání nálezu. Únor se promítl i do odměňování soudců. Zatížení Nejvyššího správního soudu v poválečných letech bylo značné, neboť počty nových věcí převyšovaly možnosti soudu, i kdyby byl plně obsazen.

Vladimír Kindl se ve své stati zabývá rozhodováním Nejvyššího správního soudu v letech 1945–1952 ve věcech církví a náboženských společností, a to i s odkazem na to, že Vladimír Mikule rozsáhle zpracovával pro českou vládu právě problematiku postavení církevního majetku. Vladimír Kindl shodně s Michalem

Mazanec konstatuje, že nemáme dostatek vědomostí o rozhodovací praxi Nejvyššího správního soudu v letech 1949–52. Judikáty vynesené soudem od počátku roku 1949 přestaly být zveřejňovány. Nejvyšší správní soud ve věcech církevních rozhodoval za první republiky řadu sporů (ročně okolo dvaceti), po válce se v příslušných ještě publikovaných svazcích vyskytují za období 1945–46 dvě rozhodnutí, za rok 1947 jedno a za rok 1948 ani jediné. Dvě ze tří těchto kauz se týkají hřbitovního práva (právo umístit urnu do rodinné hrobky), třetí kauza se dotýká problematiky „národní správy“ církví (návrh byl zamítnut z formálních důvodů). Po roce 1949 je patrné, že nová administrativní úprava církví nepředpokládala jakoukoli kontrolu rozhodování nového Státního úřadu pro věci církevní soudní cestou – i přes to však celkem za rok 1949–51 napadlo 58 stížností, svědčících o tom, že důvěra ve Správní soud stále přetrvávala. Tato podání podávaly různé složky katolické církevní struktury, složky židovské náboženské společnosti, evangelické církve i jednotliví duchovní – šlo o majetkové záležitosti, převzetí ústavů, internátů a nemocnic do státní správy, problematiku slibu věrnosti, stížnosti proti výkonu dozorcího práva státu, proti vyměření důchodové daně i proti uzavření církevních hřbitovů. Rozhodnutí v uvedených věcech je těžko možné dohledat, v dohledaných případech pak soud rozhodoval spíše účelově ve snaze sladit nastalý politický stav se stavem právním.

Pavel Holländer ve svém příspěvku Interpretace ústavního práva: metodologický hlavolam? popisuje možné přístupy k právní interpretaci v ústavním právu. Zabývá se Forsthoffovou tezí shody v předmětu i metodách interpretace ústavního a jednoduchého práva, Savignyho paradigmaty. Další částí svého příspěvku nazývá Reflexí judičiální: převažující absence metodologické předvídatelnosti a Reflexí doktrínální: mezi jurisprudence orientovanou sociologicky, hodnotově a topicky a jurisprudence klasicky hermeneutickou. Pavel Holländer se dále zabývá Böckenfördeho paradoxem, podle něž se přímá závaznost demokratické ústavy stala nezpochybnitelným kulturním fenoménem, jenž mimořádně ovlivnil humanizaci a kultivaci evropského právního prostředí. Doktrína přímé závaznosti ústavy nabyta přítom na významu prosazením se ústavního soudnictví v ústavních systémech demokratických zemí, čili vytvořením speciální soudní instituce, jejímž předmětem činnosti je aplikace ústavy. Fenomén bezprostřední závaznosti ústavy, jenž je institucionálně spjat s ústavním soudnictvím, nutno tedy v úvahách o interpretaci ústavního práva akceptovat ve smyslu paradigmatického východiska. Abstraktní povaha ústav, jakož i skutečnost, že jejich obsahem jsou v rozhodující míře principy a nikoli normy, lze rovněž pro účel dalších úvah k interpretaci ústavního práva konstatovat v poloze politicko-právního paradigma současného demokratického světa. Pavel Holländer se dále zabývá smyslem interpretace v jednoduchém právu a v právu ústavním, kdy smyslem interpreta-

ce ústavního práva jako interpretace principů v řízení o kontrole norem je „rekonstruování“ smyslu a účelu ústavního principu tak, aby bylo lze pod něj podřadit a s tím porovnat smysl a účel posuzované normy jednoduchého práva. Předmětem řízení o kontrole norem je tudíž srovnávání účelů: zodpovězení otázky, lze-li účel normy jednoduchého práva podřadit pod účel principu práva ústavního. Uvedený znak je fundamentální. Je-li výsledkem interpretace normy jednoduchého práva při aplikaci práva „rekonstrukce“ pravidla chování pro účely subsumpce skutkových zjištění, v případě interpretace ústavního principu jako součásti kontroly norem je jím „rekonstrukce“ ústavou chráněného účelu.

Jan Filip ve statí Ústavní soud jako zákonný soudce a něco navíc vychází z toho, že právo na zákonného soudce v kontextu požadavků férového rozhodování o veřejnoprávních otázkách tvoří jeden ze svorníků procesního veřejného práva. Jan Filip se zabývá obecně právem na zákonného soudce v evropském právním vývoji, v zahraničních ústavách a mezinárodním právu i právem na zákonného soudce v ústavním vývoji ČR. Upozorňuje na to, že právo na zákonného soudce je součástí nepsaného ústavního práva, někdy je upraveno nepřímou cestou zákazu výjimečných soudů, smyslem tohoto požadavku je obecné a abstraktní zakotvení soudní příslušnosti demokraticky zvoleným parlamentem jako ochrana před individuálním aktem exekutivy. V našich právních dějinách došlo ke skoncování s praktikami kabinetní justice následkem revolučního roku 1848, a to zákonem č. 87/1862 ř.z. k ochraně osobní svobody, kde byla zásada „nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci“ zakotvena hned v úvodním ustanovení. Tuto zásadu převzala i československá Ústavní listina v § 94 odst. 2, beze změn bylo toto přejato do § 134 Ústavy ČSR z roku 1948. To, že čl. 38 odst. 1 aktuální Listiny hovoří o soudci, neznamená, že se musí vztahovat pouze na soudní moc. Adresátem čl. 38 odst. 1 Listiny jsou na prvním místě obecné soudy. Do úvahy přicházejí tzv. jiné orgány ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Situace je složitá dokonce i u nezávislých správních orgánů. Filip se dále zabývá i Ústavním soudem ČR jako zákonným soudcem i právem na zákonného soudce jako objektivním a subjektivním právem. Např. pro případ podání ústavní stížnosti státním orgánem Ústavní soud není zákonným soudcem podle čl. 38 odst. 1 Listiny a nemá oprávnění poskytovat ochranu jiným než ústavně zaručeným základním právům a svobodám. Zakotvení principu nezávislého, nestranného a na zákoně založeného soudu v mezinárodních paktech má podstatný význam pro postavení Ústavního soudu jako zákonného soudce. Právo na zákonného soudce jako organizační a funkcionální zásadu je nutno posuzovat v souvislosti s postavením konkrétního orgánu veřejné moci. Pro problematiku zákonného soudce v praxi Ústavního soudu je důležité i vymezení příslušnosti v podmínkách Ústavního soudu, zejména zákonem Ústav-

ním soudě (např. § 11 odst. 2 písm. h) o právu pléna ÚS na atrahování působnosti senátu).

Příspěvek Víta Alexandra Schorma Několik slov o promulgaci aneb Jsou české zákony podepisovány, promulgovány a vyhlášovány? se zabývá problematikou případného promulgačního významu prezidentského podpisu zákona v českém právu, Radovan Suchánek se ve statí Ochrana před nezákonnou nečinností orgánů veřejné moci systematicky zabývá možnostmi obrany před nečinností správních orgánů a soudů, bohužel nejzajímavější částí této problematiky – nečinností zákonodárné moci – se nezabývá.

Petr Průcha v příspěvku K reformě územní veřejné správy popisuje probíhající reformu veřejné správy s tím, že tato naše reforma dle jeho názoru skutečně vede k vybudování moderní veřejné správy způsobilé obstát v evropském prostředí. Martin Kopecký se ve své statí zabývá soukromoprávními činnostmi územní samosprávy (majetkoprávní úkony obce, obec jako společník společností), Vladimír Vopálka a Jiří Kautský aktuální úpravou správního řízení, Pavel Zářecký právní povahou opatření ústředních správních úřadů a České národní banky, Josef Staša stavem a perspektivou českého živnostenského práva a Josef Lžičar problematikou operativních pátracích prostředků. Součástí sborníku je i článek Zdeňka Kühna České lustracní rozhodnutí – role srovnávacího práva a nedostatky v soudcovské argumentaci, s nímž jsme se myslím měli možnost již seznámit v časopise Právník.

Helena Prášková se ve své statí Ukládání sankcí při souběhu správních deliktů zabývá případnými aplikačními a interpretačními problémy u souběhu správních deliktů. Upozorňuje na tři možné základní principy (kumulační, absorpční a asperační) s tím, že naše trestní právo vychází ze zásady absorpční a podle § 20 odst. 1 trestního řádu se koná i společné řízení. Ukládání sankcí při souběhu správních deliktů je upraveno jen při trestání přestupků, u jiných správních deliktů chybí obecná právní úprava. Autorka dále provádí komparaci švýcarského zákona o správním trestním právu, německé právní úpravy, našeho trestního zákona správního z roku 1950 a zákona č. 60/1961 Sb., o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku. Dále shrnuje pro i proti kumulativní metody, zabývá se typy a druhy souběhu i hlediskem společného řízení.

Dušan Hendrych se v článku Vlastnictví nerostného bohatství úvodem zabývá obecným pojetím vlastnictví i vlastnictvím jako sociální funkcí. K problematice vlastnictví nerostného bohatství se nejprve zabývá historickým vývojem vlastnictví nerostného bohatství, spojeným zejména s institutem horní volnosti a horního regálu i rozdělením nerostů na regální a volné. Dále se zabývá principy některých zahraničních úprav (rakouské a německé právní úpravy s úpravou báňského vlastnictví, francouzskou právní úpravou s rozlišením těžby v dolech a v lomech). Článek pojednává o veřej-

ném zájmu, který je pro tyto účely možné určit aspoň přibližně jen za předpokladu, že bude autoritativně rozhodnuto o pořadí cílů.

Pavel Šturma do sborníku zařadil článek Mezinárodní ochrana uprchlíků: Hmotně a procesně právní pravidla, který se věnuje mezinárodním a evropským mechanismům této ochrany. Zabývá se hmotněprávní úpravou na univerzální úrovni, která poskytuje právo vyhledávat a požívat azyl, nikoli však právo na udělení azylu, a podmínkami přiznání statusu uprchlíka, právy vyplývajícími ze statusu uprchlíka, režimem zacházení s uprchlíkem, národním režimem a doložkou nejvyšších výhod i povinnostmi státu a úlohou Vysokého komisaře pro uprchlíky. V článku autor dále popisuje procesněprávní úpravu na evropské (unijní) úrovni, a to příčiny a genezi evropské úpravy, Schengenskou dohodu a Dublinskou úmluvu (jednota rodiny, povolení k pobytu, ilegální a legální vstup). Článek rovněž zmiňuje instrumenty přijaté členskými státy před

vstupem v platnost Maastrichtské smlouvy o EU, instrumenty přijatými Radou po vstupu v platnost Maastrichtské smlouvy o EU, Amsterodamskou smlouvou a jejími důsledky i směrnicí Rady č. 2001/55/ES o minimálních standardech pro poskytování dočasné ochrany v případě masového přílivu vysídlených osob a o opatřeních směřujících k vyrovnání úsilí mezi členskými státy při přijímání takových osob a snášení důsledků z toho plynoucích.

Sborník lze doporučit všem studentům a právníkům zabývajícím se problematikou veřejného práva či historikům zabývajícím se moderní historií práva a jeho institucí s tím, že ani jedna z jeho statí není nezajímavá. Autory jednotlivých příspěvků sborníku jsou renomované osobnosti z jednotlivých právnických profesí, ze všech významných vědeckých právnických pracovišť v České republice a reprezentující různé specializace veřejného práva.